

מכתלי בית הדין

תשובות אקטואליות בענייני חושן משפט

גיליון רע"ה, תשפ"ה

משולחנו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א ריש מתיבתא 'עוז והדר'

אם תיקון כתובה מצריך מינוי מחודש

(מאמר המשך משבוע שעבר)

שולחן הסלון בבית הזוג הצעיר. וכשחזר האברך הטרי, ר' שמחה ברוך, מהכולל. נרגש מחוויות היום הראשון, שמח לגלות שאביו הפעלתן כבר סידר לו לבד את כל העניין. אלא שלאחר פת ערבית, כשישב וחשב על פרטי ההתרחשות, התנגנו במוחו סוגיות הגמרא המזומנות לו, ממסכת בבא בתרא. 'אותיות הוא רואה כמו מתוך הגמרא... עדים שעשו שליחותן - חוזרין ועושין שליחותן? ומיד לכתוב ולהעיד בשטר הראשון היאך חוזרין ועושין שליחותן אחת דמי נתן להם כח זה?

כשאביו ענה לו עם צלצול הטלפון הראשון, חזר ר' שמחה ברוך רק על השורה האחרונה: "דמי נתן להם כח זה?" אביו, הגאון שליט"א, הבין מיד את השאלה ותפס את ראשו. בלבו נתרה דמעה נרגשת: איפה היו לנו בעבר הצעירים הלמדנים הללו? הוא סיכם עם בנו שמאחר שהכתובה המקורית ודאי כשרה, ייפגשו למחרת ללבן את הסוגיה ולאחר שלמדו יחד את עיקרי הדברים בגמרא ובפוסקים, אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, לא הורו לעצמם, אלא ניגשו לבית ההוראה לשאלו: האם הכתובה שנערכה בשנית ונחתמה בידי העדים המקוריים אך שלא בשליחות החתן ושלא בידיעתו כשרה. או שיש לערוך כתובה חדשה בציווי החתן ובקניין חדש.

ד. כשנפל ספק בכשרות השטר

האמור לעיל שבמקום שנפסל השטר, נמצא שלא עשו העדים שליחותם ולכן עדיין המינוי שלהם לכתובת שטר בתוקף, מעלה שאלה חדשה. מה הדין כאשר נפל ספק בכשרות השטר, ספק כזה שגורם שאי אפשר יהיה לגבות בשטר זה מאומה.

מחד גיסא, דעת הש"ך (שם סק"ו) על פי דברי התוספות (גיטין סג: ד"ה כותבין) שבספק טעות נוצרת בעיה, שכן אם השטר כשר, כבר עשו העדים שליחותם והשטר החדש שיכתבו, ייכתב בלי סמכות ולא יהיה לו תוקף. ולכן כתב שמה שאמר הרמ"א שבכל טעות של העדים, יכולים הם לחזור ולכתוב שטר חדש, היינו בטעות ודאית, אך לא בספק. והפנה לדינים שנתבאר בנידון זה (אכן העזר סימן קכב סעיף א) שהאומר לסופר כתוב ולעדים חתומו ונמצא הגט פסול, חוזרים וכותבים, אך אם הם מסופקים בכשרות הגט בשל כמה חומרות שנהגו להחמיר, הרי עשו שליחותם וצריך הבעל לחזור ולומר להם לכתוב ולחתום. ומבואר כדברי הש"ך שבמצב של ספק אין העדים יכולים לתת גט חדש. וכ"כ באורים (ס"ק).

מאידך, דעת הקצות החושן (סימן מט סק"ג), על פי לשון מפורשת בפסקי הרא"ש (גיטין פרק ז סימן ו), הטור והשו"ע (אה"ע שם), שדברים אלו נאמרו רק בספיקות שמחמת חומרות חדשות שאין להן שורש בתורה ובדברי חכמים, אבל אם יש שורש בתורה או בדברי חכמים לכן שאינה יכולה להינשא על סמך גט זה, נמצא שודאי לא מילאו העדים שליחותם, ששלח אותם הבעל לגרש את אשתו ולהתיריה לשוק.

ומדברי הפרי חדש (שם סק"א), הביא הקצות החושן, שלא זו בלבד אלא כל דבר שמחמתו או אומרים שלא תנשא לכתחילה, גורם שליחותם של העדים לא בוצעה, ולכן בכל המקרים הללו יכולים העדים לחזור ולכתוב גט מחד הציווי הראשון.

וזרח את המילה 'הלוי' ולצדה הותר שלוש סימני שאלה אדומים. בדרכו לכולל האברכים, סר לבניין הישיבה, נכנס למשרדו של אביו והניח את הדף המצולם על השולחן, על מנת לשוחח על השאלה עם אביו בהמשך היום. משם פנה אל הכולל.

עם תום שיחתו עם הוריו ועם כלתו, התארגן ראש הישיבה וצעד אל הישיבה להכין את שיעורו היומי ולהתכונן לקראת פגישת אנשי צוות חשובה שזומנה לאותו יום. כשמצא את עותק הכתובה על שולחנו, הוא לא האמין למראה עיניו: איך לא שמו לב לדבר כזה בשעת מעשה? אתמהא! חשב וחשב. 'קריאת הכתובה! הביק הרעיון בראשו. הוא מיהר להתקשר לביתו וביקש מהבת הצעירה להשמיע את הקלטת החופה, הבת מיהרה לעשות כרצונו והעבירה את ההקלטה להגני קריאת הכתובה, קולו של הדוד, ראש הישיבה האמריקאי, נשמע צלול ברור, כשהקריא מדורות: 'וצבי ר' שמחה ברוך בן ר' משה דוד הלוי חתן דנן והוסיף מדיילה עוד מאה זקוקים כסף צרוף'. הדבר היה ברור לנגד עיניהם ואווניהם, ובכל זאת, השתרבבה הטעות ואיש לא שם לב.

ראש הישיבה הודה לבתו, נעל את דלת משרדו כשהוא מדליק את הגנדה הכחולה שמעל הדלת, שנועדה לאות לבאים כי אין להפריעו כעת. את השעה הבאה הקדיש למעבר מהיר על הלכות הכתובה הרלוונטיות לשאלה זו. הוא הגיע למסקנה כי טעות זו אינה פוסלת את הכתובה, אך עדיין ראוי לערוך כתובה חדשה.

מראש תכנן להיפגש עם בנו הצעיר בצהריים ולתפל יחד עמו בענין הכתובה, אך ישיבה דחופה שלא מן המניין בענייניו של אחד מגדולי התורמים של המוסד וישיבת הצוות שזומנה מראש, טרפו את לוח המניס שלו לאותו יום כליל. נאמן לדרישתו מאנשי הצוות שלא לענות לטלפונים תוך כדי הפגישות, נאלץ גם הוא לרחות את השיחות הנכנסות שוב ושוב מבנו, שהתקבל לכולל בשעה טובה ומוצלחת וכבר יצא, בלית ברירה, ללמודי סדר ב', לאחר ששיחותיו אל אביו לא נענו. הכלה הטרייה ענתה שוב לטלפון והודיעה על קבלתו לכולל ועל כך שישוּב רק בערב.

ראש הישיבה, מעשי כתמיד, החליט לסדר את הדברים כמה שיותר מהר. הוא רשם לעצמו להקשר לראש הכולל להודות לו על שקיבל את בנו ואף להציע לו את עזרתו בתשלומי המלגה. כך עשה גם אצל בנו הקודם וגם אצל חתניו, הוא נמנע מלבקש פרוטקציה מראש, ברצונו שיתקבלו בזכות עצמם. אך עדיין רצה להשתתף ולהביע את הערכתו. והתקשר אל העדים, שניים מידידיו שחייב ביראת השמים שלהם ובדקדוקם בענייני ממונו ובאו לחופה במיוחד כדי לשמש עדים, לבקשם כי יסורו למשרד הישיבה.

משנכנסו השניים, הסביר להם ראש הישיבה את התקלה שאירעה. הוא נטל כתובה חדשה מאלו שהיו מזומנות אצלו עבור סידור חופה וקידושין לתלמידי ישיבתו. מילא את כל הפרטים באופן הראוי והפעם בלי תוספת ייחוס שגויה, והחתיים את שני העדים על שטר הכתובה החדש. כשהוא מבחין להם שצריך לחזור על כל הטקס אלא לאשש את העדות שאכן ראו איך ביום פלוני נשא בנו החתן נ"ו את אשתו שתי' ונתן להם קנין על כל מה שנתייבב בכתובה והכל שפיר וקיים. העדים עשו כהוראתו, חתמו על שטר הכתובה וקידשו לשלום. עוד לפני שקיעת החמה, נח שטר הכתובה החדש על

שבוע שעבר הבאנו את השאלה שנשאלה בבית הדין, עם סיפור המעשה, ותחילת הדין והמשא ומתן ההלכתי, השבוע נמשך ונסיים את היוצא להלכה ממה שנפסק בבית הדין, ונזכיר בקצרה שוב את דבר המעשה.

בבוקר שלמחרת ה'שבע ברכות' האחרון, קם שמחה ברוך, אשר מעתה יכונה בשם 'הרב ר' שמחה ברוך', השכס בבוקר לתפילת שחרית כוותיקין עם הגן החמה. צדיקים אין להם מנוחה בעולם הזה, ותיקין עם תום שבעת ימי המשטה, ידע כי יהיה עליו לעמוד עוד היום בכור הבחינה. לשאת ולתת בלימוד בעומק עינה של סוגיה נכבדה עם ראש כולל מפורסם, אליו חפץ להתקבל, כולל לאברכים מצוינים בני גילו שעמלו במשך שעות רבות בכל יום על רכישת מסכתות שלמות על בוררין.

את המסירות לחיים של תורה, קיבל הרב ר' שמחה ברוך חתן דנן, בבית הוריו שיחיו. אביו הגאון ראש הישיבה, ר' משה דוד שליט"א, היה סמל ומופת לשקידה, יגיעה וידיעה. הוא עודד את בניו מצעירותם ללכת בדרכו, להיות דברי תורה מחודדים ומוזמנים כפיהם להשיב לכל אדם שמע כשר וישר. כך למדו בשנותיהם בישיבה, וכך קיוו להמשיך ללמוד בכולל האברכים. ואכן, מיד לאחר תפילת שחרית נרגשת, חזר האברך הצעיר לביתו ובעירו לוגם ספל קפה מהביל של שחרית, שב וערך לנגד עיני רוחו את בנינה של סוגיה זו, שבה בחר לשוטט בארוכה וברחבה עם הגאון ראש הכולל שליט"א, בתקווה שיקבל אותו תחת חסותו לשנים הקרובות.

ותרו עוד כשעתיים לשעת המבחן הנקובה, ועיניו של ר' שמחה ברוך נחתו על שטר הכתובה הטרי, שנתון היה מגולגל בקצה ארון הספרים החדש, עוד לא נקבע לו מקום מוצנע ושמור. כמבלי משים, כבר היה השטר אחוז בין אצבעותיו, פתוח, והוא קורא בו כזקן וכרגיל, מחקה מבלי משים את דודו הנכבד, אף הוא ראש ישיבה, שהקריא את שטר הכתובה תחת חופתו לפני כשבוע. תוך כדי קריאה, אחזתו תדהמה. כמו משום מקום, ניתוסף ייחוס חשוב לבני משפחתו, כשלשמו של אביו נוסף הכינוי: הרב ר' משה דוד 'הלוי'. לא פחות ולא יותר. יודע היה כי לא לויים ולא בני לויים הם. ואף שלא ידע מנין צצה 'שגרת לשון' משונה זו ומה פשרה, ידע לבטח כי נפלה בשטר הכתובה שלו טעות. אולי היא טעות חמורה, הפוסלת את הכתובה. והכתובת הראויה לבירור שאלה זו, היא חדר לימודו של אביו, ראש הישיבה הנערץ, היודע בטיב גיטין וקידושין.

אותה שעה מוקדמת, נתון היה אביו ב'שיחה לילית' עם הוריו שמעבר לים. מיד עם תום אירועי החתונה, חזרו ההורים המבוגרים אל ביתם שבארצות הברית והבן המכבד את הוריו שוחח עמם על דא ועל הא וכמובן על לא העלה על דעתו אפילו לבדוק באותה שעה מי ומי ב'ממתניה'. על אחת כמה וכמה שלא יעבור'. כשסיים את השיחה והתקשר לשמוע כיצד יוכל להיות לעזר לבנו הצעיר בצעדי הראשונים בבניילי חיי המועת, ענתה לו כלתו הצעירה שדיווחה כי כבר יצא מן הבית וישוּב רק בצהריים.

שמחה ברוך, מעשי כתמיד, לא חיכה שאביו יסיים את שיחתו. השאלה הייתה דחופה והוא מיהר לשיחה הצפויה לו בכולל האברכים. ולכן נטל את הכתובה לחנות לצרכי משרד הסמוכה לביתו, צילם עותק שלה, סימן עליו בלורד

וכתב הקצות שכך הוא הדין גם לגבי כל השטרות, שבכל מקום שהשטר לא יכול במצבו הנוכחי כפי שכתבוהו העדים, לפעול את הפעולה שלשמה נכתב, נחשב הדבר שעדיין לא עשו העדים את שליחותם. ובכך ביאר את הסיבה שהשטר והרמ"א לא חילקו בין טעות ודאית לספק טעות בשטר ממון, כיון שכל דיני ממונות יסודם בזה בדברי תורה או בדברי חכמים ולכן בכל מקרה של ספק, מאחר שהשטר אינו פועל את פעולתו, דינו כפסול ודאי, שהעדים יכולים לחזור ולכתוב שטר חדש מכה המינוי הראשון.

בנתיבות המשפט על אתר (סק"ה), הביא את דברי הקצות החושן, וכתב שמדברי שו"ת הרשב"א (המיוחסות קמה) מבואר שאפילו בספק רגיל, כל שלא נפסל השטר בוודאי, אין העדים יכולים לכתוב שטר חדש, כי שמא נגמרה שליחותם. הוא מבאר את ההבדל בין ספק בזה לפסול דרבנן בשטר, שבפסול דרבנן, אף שמן התורה השטר כשר מכל מקום כיון שרבנן פסלוהו נעשה השטר כחרס הנשבר שאין אפשרות לגבות בו מצד עצמו. מה שאין כן בשטר שנפל בו ספק הרי זה חסרון ידיעה בעלמא וייתכן שאחרים יודעים בשטר זה שהוא כשר ונמצא שעשו שליחותם והלכה לה, ושבו אין בכוחם לכתוב שטר חדש.

ובספרו תורת גיטין (אבה"ע סימן קכב ס"ב) הוסיף לחלק בין ספק שהניחו חכמי הגמרא בספק או שהניחו הראשונים בספק, שבאופן זה השטר פסול אצל כולם בתורת ודאי, שהרי דינא הוא בצריכים להתמיר מחמת הספק, לבין ספק של חכם העיר שהוא רק חסרון ידיעה, שהרי אם הוא ספק אצל חכם זה, אפשר שאצל שאר החכמים הוא ודאי, ולכן לא ניתן לומר ששטר זה פסול בתורת ודאי מחמת צריכים להתמיר מספק, שהרי אפשר שאצל אחרים שטר זה אינו פסול אלא כשר, ולכן יש לחוש שהעדים כבר עשו שליחותם.

לענין שלפנינו, נמצאנו למדים לכאורה שגם בכתובה - אם נפלה טעות שפוסלת את הכתובה בוודאי, יכולים העדים אולי עלמא לחזור ולכתוב כתובה חדשה בלי מינוי וציווי מחודשים של הבעל. אמנם כשנפיל לחכם רק ספק בשטרות הכתובה, אף אם מחמת הספק אי אפשר כלל לגבות בה, שנוי הדבר במחלוקת האחרונים, שלדעת הש"ך (והנתיבות המשפט) אי אפשר לכתוב כתובה חדשה בלי הוראה חדשה של הבעל, ולדעת הקצות החושן מאחר שעשו הכתובה הראשונה באופן המסופק, לא עשו שליחותם ויכולים לכתוב שטר כתובה חדש בלי מינוי מפורש לשם כך.

[יש להעיר, שבאופן שנתנים את הגט הראשון יחד עם הגיטין החדשים, יצאנו מכלל ספק אף בלי מינוי חדש של הבעל, שהרי ממה נפשך גם הראשון כשר הרי מגורשה בו, ואם אינו כשר הרי לא עשו שליחותם והשטר השני נכתב בשליחות, וכל מה שהצריכו מינוי חדש, הוא כדי לכתוב גט אחד חדש שיהיה כשר מכל הצדדים וכך יקל עליה לשמרו מאיבוד ולשופרא דמילתא בעלמא, (רמ"א אבן העזר סימן קכב סעיף א, על פי שו"ת הרשב"א החדשות סימן רט, ושו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן סימן קמה, המובאים בבית יוסף (שם)].

ה. לכתוב מחדש משום קפידא וחומרא יתרה

לאור כל האמור, נראה בפשטות שלכולי עלמא, כאשר מדובר בשטר שאפשר בפועל לגבות בו, אלא שמחמת קפידא כלשהי או חומרא יתרה או מנהג וכיוצא בהם, רוצים לכתוב שטר חדש לשופרא דמילתא - אין בידם לעשות זאת. שכבר עשו שליחותם ונסתלקה לה.

ורק לפי שולת הרמ"א בדת הרשב"א שבשאר שטרות שלא נאמר בהם 'וכתב - ונתן', אפשר לכתוב גם בלי ציווי המתחייב, ויכולו העדים לכתוב כתובה חדשה כשהראשונה שכבר שטר התחייבות שצריכים אנו בו לדעת המתחייב, ודאי גם להרשב"א אי אפשר לכתוב בלא מינוי, אם כן משבטלה שליחותם של עדי הכתובה שוב אין בידם לחזור ולכתוב כתובה חדשה בלי ידיעת הבעל ומינוי מחדש שלהם לכתוב את הכתובה.

ו. הכינויים בכתובה וההקפדה בדין כתיבתם

עתה נוכל לשוב ולברר האם השגיאה שהייתה בכתובה הראשונה, בהצמדת התואר השנוי 'הלוי' לשמו של אבי החתן, מהווה בעיה בכשרותו של שטר הכתובה ובתוקפו לגבות בו. או שיהא בזה אלא סטלוט ושיפור השטר.

נקדים להביא דיון בנושא קרוב, במי שכתבו עליו בשטר ע"ה בעודו בחיים חיותו ולאחר זמן נתבררה הטעות. וכגון שכתבו שם החתן יעקב בן יצחק ע"ה. השואל, הגאון רבי

שרגא פייבוש שנעבאלג בעל שו"ת שרגא המאיר, צידד לומר שהברכה 'עליו השלום' נהוגה בקרב עדות הספרדים גם לאנשים חיים, ומאחר שלפי המנהג הרווח אין כותבים בכתובה ברכות החיים והמתים, כמו נ"י, שיחי', שליט"א, ז"ל וע"ה, אין משמעות כלשהי לטעות זו ואין זה נחשב לפגם בכשרות השטר. אמנם הגאון רבי מנשה קליין בעל שו"ת משנה הלכות (חלק יד סימן פג) צידד לטעון שמאחר שהגידון היה באנשים מקרב עדות האשכנזים, אם כן למרות שוודאי צדקו דברי השואל שאין עצם תיבת 'ע"ה' טעות, אך מתוך התוספת השגויה יבואו אנשים לחשוב שמדובר באדם אחר שהוא בנו של אחד בשם יצחק שכבר שבק חיים לכל חי. בתשובתו מאריך בעל משנה הלכות לעורר שיש חשש שהדבר יבוא לידי טעות, והביא קבלה מהגאון רבי משולם איגרא שהיה סופר אותיות הכתובה כדי שלא יהיה בהן חסר ויתר. ועוד הביא את דברי בעל נחלת שבעה (שטרות סימן ב) שיש לזקק בכתובה כשם שמדקדקין בגט, ולכן, פסק שאין ראוי להשתמש בכתובה זו. והוסיף שקיבל מרבו האומ"מ מקלויבנוביג יבואו אנשים לחשוב במחיקה, כתיבה מן הצד וקיום בית דין, אלא לערוך כתובה חדשה.

לגבי הייחוס 'הכהן' או 'הלוי' מנוסח הכתובה בשו"ת מהר"ם מינץ (סימן קט) עולה כי במקום שאחד המזכירים בכתובה מיוחס להוראה בכתובים זאת כתיבת שמו בכתובה, אף שאין מוסיפים תארים אחרים. ובמפורש נקט בתרומת הדשן (פסקים וכתבים סימן ו) שאם לא כתבו 'הכהן' בגט, יש לפסול. והביא ראה שגם בזמן הגמרא הקפידו לכתוב הייחוס בשטרות, ולכן הוצרכו לומר (כתובות כד): שאין מעלין משטרות ליוחסין.

ובשו"ת ראנ"ח (סימן יא) במנותו האגמגומים שיש להעלות בכשרות הגט שבו עוסקת התשובה, מנה גם השמטת הזכרת הייחוס 'הכהן' וכתב שכיון שרגילים לכתוב אינו כשם משפחה שלא רגילים לכתוב אלא הוא נהיה חלק משמו של הכהן ובהשמטתו כאילו כתבו השם בשינוי.

מתוך דבריהם משמע שבשאר שטרות ליכא לקפידא זו. וכן נקט בהלכה הרמ"א (אבן העזר סימן קטט סעיף ז) בשם התרומת הדשן, שמי שלא כתב בגט כהן או לוי יש אומרים שפסול ויש אומרים שאין ובשעת הדחק יש להקל. ולגבי שאר שטרות מבואר שאין לפסול שטר שלא נכתב בו הייחוס. לגבי כתובה, דן ומכריע האגרות משה (אורח חיים חלק ה סימן כ אות כז) שעסק בכתובות חתן לוי שלא כתבו בה 'הלוי', שהיא כשרה.

ז. כתובה שכתבו בה 'הכהן' לישראל ולהיפך

עד כאן עסקנו במי שהשמיטו את הייחוס 'כהן' או 'לוי' משמו. מנשיך ועסקוק במקרה ההפוך, כשבדומה למקרה שלפנינו הוסיפו לאדם ייחוס שגוי. לכאורה, כאן יש יותר מקום לומר שהייחוס המוצהר, חשטעה לחשוב שלא מדובר באותו אדם. שכן, ניהא אם מדי פעם לא מזכירים את ייחוסו של כהן, אבל בדרך כלל לא קורה שיוכירו על ישראל ייחוס של כהן או של לוי.

מדברי האגרות משה במקום אחר (אבן העזר חלק ג סימן כו) עולה שגם בזה אין כדי לפסול את שטר הכתובה. זאת על פי דברי רבנו תם (בתוספת גיטין פ. ז"ה (שם) שכתבשתנה בשטר דבר שלא היו חייבים לכתובו אין השטר נפסל בזה. ואם בגט כן הוא, כל שכן בכתובה. ולכן אף שבגט נהגו להחמיר ולכתוב שטר חדש, בכתובה לא לפסול בשביל הוספת הייחוס השגוי.

כשאלה זו ממש הביא הדיין מאונגוואר דיין, שמואל דיין לפני החתם סופר (חלק ד אבן העזר ב סימן טז) על אשה יהודייה שכולם ידעו שהיא בת לוי, כשנישאה כתבו בכתובתה 'בת פלוני הלוי', כשנולד בנה הכבד לא פדאוהו, כשמת בעלה ונישאה בשנית, כתבו שוב בכתובה 'בת פלוני הלוי' וכך גם כשהתגרשה. לימים נסעה האשה לאחיה

אחרי עשרים שנה שלא התראו. אחרי שגוללה את כל תלאותיה בקצרה, אמר לה האז כי טעות בידה והם כלל לא לויים,

ניתן לברר זאת בעיר מוצאו של אביהם. ואכן כדבריו כך התברר. כעת התעוררה השאלה האם הגט שבידה שכתוב בו 'בת פלוני הלוי' כשר. לכתוב גט חדש לא היה אפשר כי עקבותיו של הבעל המגרש אבדו והייתה שאלה של עיגון. החתם סופר כותב שלגבי שינוי של ממש בשם אבי המתגרשת, נחלקו הפוסקים, יש המקילים אפילו לכתחילה ויש המחמירים אפילו בדיעבד. הוא מאריך בראיות וסברות ומעלה לדינא כי יש להקל וכל שכן כשלא שינה את השם עצמו אלא 'בחניכות ייחוס כהן או לוי', שבוודאי יש להתיר בשעת הדחק ובפרט כאשר במקום נתינת הגט כבר נודע שמה כבת לוי.

במקרה שלפנינו לא נודע במקום נתינת הכתובה שמו של ר' משה דוד כהן לוי, אך מכל מקום ודאי שאם בגט שכתבת הכהן או הלוי היא דווקא, שהרי לדעת הרמ"א חייבים לכתוב כן, הכשיר החתם סופר אם כתב לוי למי שאינו לוי, בכתובה שאין דין לכתוב הכהן או הלוי ודאי שלא נפסלה הכתובה וכמו שכתב באגרות משה.

ולכן מאחר שהכתובה הראשונה שעליה חתמו העדים בהוראת הבעל כשרה מעיקר הדין. אף שוודאי נרצה להחליפה, מכל מקום הדבר נובע מחומרא ולשופרא דמילתא בעלמא ולא מעיקר הדין. כיון שכן, כלתה שליחותם של העדים עם חתימת הכתובה המקורית. ומה שכתבו עכשיו שלא בידיעת הבעל ושלא בציווי אינו כלום וצריכים לחזור ולכתוב כתובה שלישית.

ח. לכתוב מחדש מכה הקנין שנעשה על חיוב הכתובה

ואין לומר כי מאחר וקודם כתיבת הכתובה עשו קנין סודר על חיוב הכתובה, והיות ש'סתם קנין לתיבה הוא עומד', והיינו שכאשר אדם מקנה בקנין את ההתחייבות שלו יש לנו אומדנא שכוונתו שגם יכתבו שטר לבעל הזכות, ומאחר והיא אומדנא כללית לכתוב את השטר, לכאורה יכולים העדים גם לכתוב שטר נוסף במקרה הצורך.

כי בפירוש כתב הרשב"א (שו"ת ח"א סי' אלף עג) "דכי אמרינן סתם קנין לתיבה עומד הני מילי אלו דמייחדי ועשאן שליחים, ואפילו אלו אם כתבו אינו יכולים לכתוב פעם שנייה, כי העדים שעשו שליחותן אינן חוזרים ועושין שליחות אחרת". ואפשר כי הטעם לפי שגם אומדנא זו היא שלישית, ושליחות היא לפעם אחת בלבד.

וזה דבר המשפט

• שטר שיש בו שיעבוד ונעשה כדינו אין העדים יכולים לחזור ולכתוב בלי שליחות חדשה שכבר עשו שליחותם. אך אם נפלה בשטר טעות הפוסלת, נמצא שלא עשו שליחותם וציווי המתחייב במקומו עומד ויכתבו שטר חדש.

• נפל ספק טעות בשטר ואי אפשר לגבות בו, לדעת הש"ך התומים והנתיבות מאחר שיש צד שכבר עשו שליחותם צריכים מינוי מחדש, ולדעת קצות החושן, שליחותם הייתה לכתוב שטר שאפשר לגבות בו ונמצא שספק טעות כוודאי פסול לענין זה שלא עשו שליחותם והציווי במקומו עומד.

• אם כשר השטר לגבות בו ורק רוצים להחליפו משום חומרא יתירא, לכולי עלמא אינם יכולים לעשות כן בלא מינוי מחדש, שכבר עשו שליחותם [ואף שלדעת הרמ"א בשיטת הרשב"א אין בגט אין יכולים לכתוב בלא ציווי, כבר הכריעו הש"ך ושאר אחרונים שמודה הרשב"א בכל שטר שיש בו התחייבות שאי אפשר לכתוב בלא ציווי].

• כתיבת הייחוס 'הכהן' או 'הלוי' בכתובה אינה מעיקר הדין וכבשאר שטרות, ואף שלגבי גט יש הפוסלים אם לא נכתב, ובכתובה מתקנים רק לכתחילה, מכל מקום אין זה פוסל בדיעבד.

• כתבו 'הכהן' או 'הלוי' למי שאינם, נחלקו הפוסקים לגבי גט אם הדבר פוסל מעיקר הדין או מחומרא, ומכל מקום לגבי כתובה אינו פסול מעיקר הדין ורק מחמירים לתקן לכתחילה. ונמצא שכבר עשו העדים שליחותם ושטר הכתובה החדש שנעשה שלא בציווי מחדש של הבעל, הרי הוא כחספא ויש לכתוב כתובה חדשה.

